

Klimatischer
KURORT

GLEICHENBERG (STEIERMARK)

Sommerfrische
SAISON:
Mai — Oktober.

Heilanzeigen: Katarrhe der Atmungsorgane (Asthma, Emphysem), Erkrankungen des Verdauungstraktes, des Herzmuskels, Nervenleiden etc.

Kurmittel: Inhalationstherapie, pneumatische Kammern, Kaltwasserheilanstalt, kohlensaure Bäder, Fangokuren etc.

Heilquellen: Konstantin-, Emmaquelle, -Johannisbrunn, Klausenquelle.

Reich illustrierten ausführlichen Prospekt versendet, Wohnungs- und Wagenbestellungen übernimmt die Kurdirektion.

Im Besitze des Gleichenerger Aktien-Vereines und unter Administration der Kurdirektion sind folgende Häuser:

Vereinshaus	mit 54 Zimmern
Villa Suess	" 39 "
Brünnerhaus	" 20 "
Villa Louise	" 15 "
" Max	" 57 "
" Wienerhof	" 20 "
" Stadt Pest	" 20 "
" Stadt Ofen	" 25 "
" Rudolfs Hof	" 10 "
Theatergebäude	" 26 "
Kurhaus	" 15 "

SCHILLERS. ÉS I.

Budapest, IV., Királyi Pál-utca 12 sz.

Óra, arany-, ezüst- és ékszeráru-készítők.

Præcis munka. Elismert szolid árak.

Arany, ezüst és drágakő beváltás teljes értékben.

Ezen lapra hivatkozók 5% árengedményt kapnak.

Papír, író, rajz, iskola, festő és tanszerek valamint
levél-, csomagoló- és lemezpapírok
nagy választékban.

Látképes levelező-lapok és gyűjtőkönyvek.

KOHN SIMON

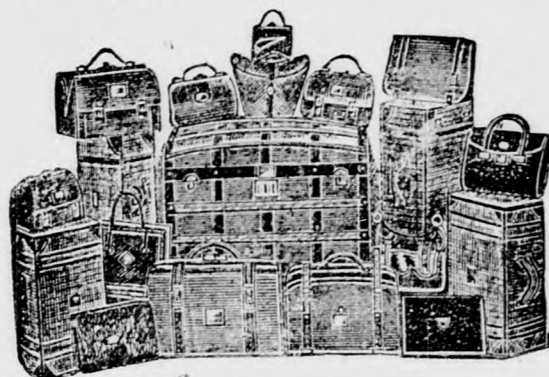
papír és szivarkahüvely-különlégek raktára.

VIII. József-körút 10. sz.

Uzleti és jegyzőkönyvek raktára. — Nyomatványok
valamint könyvkötészeti munkák felvételnek. —
Francia és egyiptomi hüvelyek nagy választékban.

Papek József Bőrönd és Bőráru Specialista

Budapest, VIII. Rákóczi-ut 15.

Utazási cikkek, bőröndök rendkívül nagy
választékban, olcsó szabott árakban.

Árjegyzék bérmentve.

Neuwald Illés utódai, VIII., Üllői-ut 48.

MAGYAR ZSIDÓ

ORTH. ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
MEGJELENIK KÉTSZER HAVONTA

□ □ □ □ SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL □ □ □ □

BUDAPEST, VI., EÖTVÖS-UTCA 19.

Előfizetési díj: Egész évre 12 korona. Fél évre 6 korona.

□ □ □ □ SZERKESZTIK ÉS A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐSEK:

GÁBEL JAKAB és HARTSTEIN LAJOS

Hirdetéseket elfogad a kiadóhivatal megállapodás szerint.

Augusztus 18.

(Dr. K.) Hódolattal és odaadással tekint fel ma a hithű zsidóság az ősi trón magasára, melyen a Mindenható a patriarkák korát engedte megközelíteni egy fenkölt szívtű uralkodónak. I. Ferencz József 78 éves! Valóban, hihetünk-e ennél a számnál a történelem nemesaló óramutatójának? A lélek fiatalága, a test csodálatos rugékonysága még mindig a régi leventét mutatják meg a galambósz aggastyánban, akit a hősök szenvedései próbáltak ki és találtak erősnek, nagyok s rendíthetetlennek. Mi minden nem ment végbe a népek és birodalmak életében csupán azóta, hogy I. Ferencz József királyi koronánkat fejére tette! És vajjon mi minden nem mehetett végbe az uralkodó lelkében, miatt a harminczkét éves férfitől — hetvennyolcz éves aggastyán vált! Almélkodva kérjük: hogy-hogy meg nem hajolt ez a fejedelmi fő a Lear királyéhoz való tragikumai alatt?

Mert Istenének hajolt meg teljes életében — s így nem kellett semmi másnak meghajolnia! Benső vallásossága volt mindig oltalma és vigasza az uralkodónak, valahányszor megnehezült az idők járása fölötté. Ez a mély hithűség engedte túlélnie egykori világhatalmát, majd az apa büszke reményeit s végül a királyi hitves elhunytával az utolsó elárvulást is.

A vallásába mélyedt orthodox zsidóság valami sajátos finomsággal, ugyszólván az őszön tévedhetlenségével érezte meg ősidők óta, hol kísérik szent tradícióit rokonszenvvel és honnan fenyegeti azokat gyűlölet s üldözés. És igazában sohase tartott a más vallásoktól s a mások vallásosságától, mindenkor csak a hitehagyás és vallástalanság töltötte el balsejtelemmel. Királyunkban is az orthodoxia kezdettől fogva palládiumát látta féltett hagyományainak.

És nem esalódott. I. Ferencz József nemesen felfogott uralkodása ránk is kiterjesztette áldásait,

bár talán fiaink fogják csak egészükben élvezni azokat.

Vagy felejthetik-e majd az 1871. okt. 22-ét, midőn a felség felekezetünk szervezeti szabályzatát szentesítésével látta el? Felejthetik-e, hogy ezen legfelsőbb elhatározás kelte volt egyuttal születésnapja a hazai autonom orthodox hitközségeknek — s nem serkenti-e őket gondolatra és tette az ilyen születési ünnep? Felejthetik-e azt az elfogulatlan vallástiszteletet, melynek ő Felsőge minden felekezettel szemben — s nem utolsó sorban velünk szemben — annyi jelét adta? És felejthetik-e, hogy I. Ferencz József uralma alatt érinthetetlen volt Magyarországon mindenha s a korona klenódiumai közé tartozott a vallásszabadság, holott ugyanakkor Európa nem egy állama gólyszba döntötte hitsorsosainkat.

Nekünk még emlékeztetünkben van a legcsekélyebb jóindulat is, melyet az uralkodó valásunk s annak hívei iránt mutatott. Ezt a hálás emlékezetet akarta bizonyítani az orthodox zsidóság, midőn a királyt uralkodása negyvenéves fordulóján felirattal üdvözölte.

És ma sem a köteles alattvalói tisztelet állít csupán bennünket a trón számolyához, ahol a fejedelem hosszú életéért és boldog életalkonyáért mondunk imát. A szívek hódolata viszi oda az orthodox zsidóságot és amikor feltekint az uralkodó szenvedéssel és dicsőséggel övezett ősz alakjára, megilletődve kénytelen akkor bevallani: valóban király!

És eszébe jut a költő beteljesült fohásza:

Isten segits, királyok Istene!

Émeld fel hozzád a királyi szívet,

Ertelme legyen mint napod szeme,

Hogy végiglassa roppant helyzetét.

Hogy a ki fényben milliók felett van:

Legyen dicsőbb erényben, hatalomban!

„Hittan — elégtelen!”

Üdvözlöm Weiss Gáspár urat, ki szives volt a hitoktatás ügyét eme fiatal és máris közkeveltségnek örvendő közlönyünkben szóvátenni. Valljuk meg őszintén, hogy vallásoktatás-ügyünk a középiskolákban esehül áll. Szerény véleményem szerint az orthodox zsidóságnak aktuális ügye, a hittanítás rendezése és cél tudatos fejlesztése. „Im én gedajim, én tejosim”; ha nem ápoljuk a esemetéket, nem szaporíthatjuk a fákat! Itt valamit tennünk kell!

A középiskolai hitoktatás ügyében neolog testvéreink felülmulnak bennünket. Van legalább egységes tantervük. Sajnos, hogy csak a „velimádtem ászom-t” vették fel programjukba, de a „veasziszem ászom-t” kihagyták. Ez azonban az ő házi ügyük. A mi tradícióink pedig: „lo hamidros ikor, elu hamáásze”. De viszont: „veló ámhorec ehoszid” tehát tanulunk is kell s ebben a tekintetben bizony sok a tenni valónk.

A középiskolai orthodox zsidó hittanítás rendezetlenségének oka, hogy rendezésre a multban szükség sem volt.

Hiszen ezelőtt a zsidónak egész élete, mindenküdelme, törekvése és reménye a vallással függött össze. Az apa, ki a szó legszorosabb értelmében elmondhatta: benáfsó jovi lachmó, más ambíciót nem ismert, mint techem leechol, ibeged lilbos, hálából Istennek szentelte gyermekét s csak egy óhajta, egy imája volt, engedje meg Isten, hogy az ő fia nagy talmid chochom legyen. Az egyszerű zsidó anya könnyhullatással ringatta a bölcsőt és énekelte: die thore, wird sein dein szechöre. S alig tudott a kis fiu beszélni, már az apa tenyerén kellett neki megkeresni az alef. A fiucska ott állt a templomban az apja mellett, vele mondott kedisuh és borehit, s jaj volt neki, ha a templom udvarán eljátszotta a kedisuh idejét. Kellte-e hát ami zsidó gyermekeinket tanítani arra, mikor van pészach, vagy szikosz? A vallást gyermekeink az anyatejjel szívták magukba, velük nőtt az mint pusztabeli őseinkkel a ruha. Ez volt a gerszeh dejan keszeh.

A zsidó fiunak eszébe se jutott, hogy más legyen belőle mint bocher. Alig tudott egy lap gemoret „laj-nulni”, kezébe vette a taliszbajtlit, nyakába az országot és ment. Gondjai nem voltak. Ha nem kapott koszt napokat Nagyfaluban, indult Berettyó-Ujfaluba. Ha Tarcalon nem boldogult, elment Bereczelbe.

Mi lesz az ő későbbi existenciája, azon nem töprenkedett, mert minden jóra való zsidó ember örült, ha leányát bochernek adhatta feleségül. Ha pedig egy zsidó fiu kilépett a többiek közül és mást választott a szent thora helyett, avval nem törődött senki, azt nem kellett hittanra tanítani, hiszen a mi humanus elvünk: mitav sejiheji saggogin veál jehéji mezidin, megváltott ezen gondtól. S a tapasztalat igazat adott e felfogásnak, mert azok kevés kivétellel mind elfordultak a zsidóságtól.

De azóta sok minden megváltozott. Nem minden zsidó anya éneklé ma a régi melodiát gyermekének. Koszt napokat enni szégyen, taliszbajtlit hordozni lealázó stb. A középiskolákat már nem csak a zsidósággal keveset törődő családok gyermekei, hanem a mi véreink, orth. családok sarjai is látogatják; a megváltozott társadalmi és életviszonyok zsenge ifjuságunkat is odasodorják s nekünk kötelességünk a szent Thora lángoló fátylájával megvilágítani utjukat.

És valljuk be, hogy ez a helyzet bennünket készületlenül talált. Hogyan kívánhatjuk már most, hogy az a gimnasia vagy kereskedelmi iskolai tanuló érdeklődjön a hitoktatás iránt, mikor maga a hitoktató is — tisztelet a kivételnek — örül, ha az óra lemult, mert csak ide-oda kapkod, nem tudván hogyan és mit tanítsion?

Kedves hitrokonaim, ez így nem maradhat! Itt sürgősen tenni kell! Sokban osztom Weisz Gáspár ur nézeteit, de az én jelszavam nem az, hogy „buktassunk” a hittanból, hanem az: *tanítsunk hittant*. Tanítsunk alaposan, bőven és mentsük meg az ifjakat a hitű zsidóság számára.

Van egy fenkölt szellemű elnökünk, vannak képzet és tapasztalt vallásospaedagogusaink. Hivjon össze az elnök egy ankétot zsidó tanfériaikból és dolgozzuk ki az *egységes tantervet* úgy az elemi, mint a középiskolák részére. Így megszűnik majd a chaos, s működésünk egy kitűzött czél felé fog haladni. Bizzunk meg a hitoktatással csak olyan egyéneket, akikben megvan az ambíció és a képzettség a tanításhoz. Legyen meggyőződve bárki, hogy ifjaink lelke még mindig nagyon fogékony szent Thoránk iránt, csak tudni kell a fiatalok nyelvén. Sinai alján is megijedtek őseink a mennydörgés hangjától és szólottak Mozeshez: dóbér átoh imoni, venismoh. Az orth. ifjuság nem romlott, ha szívéhez tudsz beszélni, kitarja neked azt!

Szombathely.

Klein Gyula
igazgató-tanító.

Történetírás és — hamisítás.

Magasztos hivatást és fontos szerepet tölt be nevelési szempontból a történelem tanítása az összes kulturnemzetek életében. A nemzetek létfentartási ösztöne a történelem beható tanításában és kellő értelmezésében a multban elért sikerek biztosítékát és egy szebb jövő alapköveit látja. A mult hőstetteinek vázolásától eredményképpen a hazafias szellem ébrentartását és terjesztését várja, a multban elkövetett hibák őszinte feltárásától pedig okulást és irányítást a jövőre nézve. Az irodalomtörténet a nemzet szellemi életével ismereti meg az ifjuságot és a történelem ezen ágának cél tudatos ismertetése a szellemi termékek megbecsülését és a nemzeti nyelvhez való ragaszkodást tüzi ki céljául.

Az iskolákban, az egyetemeken kiváló gondot fordítanak tehát a tanerők kiválasztására és csakis oly tankönyvet adnak az ifjuság kezébe, melyek által a történelem előadásához fűzött remények bevalthatók, tadvá azt, hogy csakis egy hazafias irányban nevelt és saját nemzetének nagyságáról meggyőződött nemzedék kész akaraterejét e nagyság fentartása és továbbfejlesztése érdekében használni.

A zsidó nép dicsőségteljes történetének a jelzett értelemben való előadása által fényes eredmények volnának elérhetők. Állami önállóságunk megszűnése óta történetünk politikai jelleggel nem bír és a történetírás nagy és fenkölt irodalmunk keletkezését és fejlődését, valamint a bennünket ezen irodalom megvédelmezéseért ért keserves szenvedések láncolatát hivatott szeméink elé látni. Irodalmunk gazdag eszmetartalmának beható vázolásával az érdeklődést fel lehetne kelteni, s azt nem-sokára szorgalmas tanulmányozás váltaná fel. E tanulmányokból pedig lángoló szeretet fakadna szent vallásunk iránt! De jelenleg tankönyvek, pláne jó tankönyvek hiányában a zsidó nép történetének előadása nem áll feladata magaslatán, sőt ellenkezőleg a nagyjaink és irodalmunk iránt való tisztelet és szeretet gerjesztése helyett nagyjaink és irodalmunk lealacsonyítását és becsúrlését szolgálja. A legtöbb forgalomban levő tankönyv megmetyelezi az ifjuság szívét és megfertőzti eszmevilágát, hisz a Jost, Grätz, Frankl és Weisz kutatásai alapján összetakolt tankönyvektől más eredmény nem is várható. Ezen uraknak a Talmud csak a sophizmak tárháza; ezen urak nagyjainkat mint a szárszalhasogató dialektikai és pilpulisztikus irány kedvelőit és művelőit tüntetik fel, *ezek megbecsülést és lelkesedést vallásunk iránt nem kelthetnek*.

Már Grätz történetének megjelenésekor rámutatott S. R. Hirsch, „Jeschurun” című lapjában az ilyen minden objektivitást nélkülöző, neolog tendenciájú történetírás káros és veszélyes voltára, felemelte intő szavát s kijelentette: „A hitű zsidóságnak, melynek úgy a tóra sebikszav mint a tóra sebalpek isteni kinyilatkozás, Grätz történetétől óvakodnia kell!” Ezen intő szózat ellenére Grätz története a művelt zsidók között *faute de mieux* tért foglalt és mióta egy három kététes népszerű kiadás látott belőle napvilágot, alig akad művelt zsidó család, melynek könyvespolcáról e mű hiányozna.

Napjainkban, mikor Grätz művének magyar fordítása a befejezéshez közeledik és ezen fordítást a „zsidó nép története” gyanánt magyar hitű zsidók hajlékaiba is becsempészik, a szó szoros értelmében aktuális a bírálat és a Hirsch intő szózatának felelevenítése.

De nemesak a hitű zsidóság, hanem a tudomány szempontjából is sok szó fér a „zsidó tudomány megalapítóinak” — ily címmel ruházták fel neolog skriblerok Grätzet és társait — műveihez. Az objektív történetírás nagymestere, Halévy Izsák „Doroth Harischonim,

című korszakalkotó munkájában fényesen bebizonyította, hogy a komoly tudomány ítélőszéke előtt Grätznek és társainak művei helyt nem állhatnak. Három vaskos kötetben, a Talmud Babli — Jeruschalmi és Midraschim forrásaiból meritve írta meg Halévy a Tannaim, Amoraim s Gaonim történetét: egyuttal számtalan botlást, ferdtést és tudatos hamisítást bizonyítva a „zsidó tudomány megalapítóira.” Ideiktatjuk dr. Bacher Vilmosnak, a rabbi-szeminárium igazgatójának a „Revue des études juivesben” Halévy művének második kötete megjelenése alkalmából közzétett recenziója néhány mondatát és már ezekből ki fog világlni, hogy a felhalmozott érvek sulya alatt Halévy jelentőségét ellenfelei is elismerni kénytelenek. „Halévy számos és otromba tévedést bizonyított elődjeire és kimutatta, hogy a forrásokat hibásan értelmezték, vagy tökéletlenül használták fel!” Egy másik helyen: „Itétele a számos hibán és tévedésen alapszik, melyeket Halévy a források kitűnő és beható ismeretével a fent megnevezett szerzők (Grätz, Frankl, Rappaport) és Weisz műveiben felfedezett s a melyeket olyanokul minden fentartás nélkül el kell ismerni.

Mutatóul közlünk egy pár szemelvényt Halévy művéből. A D. H. 2-ik oldalán: „Grätz állítása szerint R. Gamliel a 117-ik évben halt meg Jabneban. A következő fejezet, mely Gamliel fiáról Simonról értekezik, megírja, hogy Simon b. Gamliel a 135-ik évben, Bettar pusztulása idején hat éves fiu volt. Ez annyit jelent, hogy a fiu 18 évvel apja halála után csak hat éves volt. Ha Grätz nem zsidó történelmet, hanem történeti elbeszélést irt volna, még akkor is körültekintőbbnek kellett volna lennie.” A D. H. 9-ik oldalán: „Grätz be akarja bizonyítani, hogy Antónius római császár nem R. Jehuda Hanassit, a Mischnah szerkesztőjét tisztelte meg barátságával, hanem ennek az unokáját, R. Jehuda Nessiát. Mert a Rabbí idejében élő császár Mark Aurel volna és ez — így akarja Grätz — ellenségesen viselkedett a zsidósággal szemben. Mark Aurel utódjai se lehettek baráti viszonyban Rabbival, mert ezek a Rabbí halála után uralkodtak. De Grätz a maga történetének ezen fejezetét a következő felírással látja el: „R. Jehuda Hanassi született 150-ben, meghalt 219-ben.” Miután a római történet minden ismerője tudja, hogy Mark Aurel a 180-ik évben halt meg, tehát Grätz szerint is a Rabbí élete java a Mark Aurel utódjainak idejébe esne.”

Még számos példát lehetne felhozni annak jellemzésére, mily felületesen írta meg Grätz népünk történetét, de a felhozottak is elegendők az ilyesféle történetírás megítélésére és elítélésére. Halévy mély tudással és kellő szakavatottsággal látott munkához, az igazság fegyverével lépett a küzdőterre és ennek köszönhető nagyarányu sikereit.

A Frankfurtban székelő „Jüd. Lit. Gesellschaft” Halévy munkáinak népszerűsítése céljából évkönyveket

ad ki, melyek klasszikus német nyelven tájékoztatnak a zsidó történetírás jelenlegi állásáról.

Halévynak és az őt támogató társulatnak köszönhetjük, hogy a történetírást illetően is joggal elmondható: „La vérité est en marche.”

Mainz.

Klein Károly,
h. rabbi és hittanár.

Egyesüljünk-e a neologokkal?

Valláspolitikai tanulmány.

Írta: Fischer Fülöp, rabbi Dévaványán.

V.

Nemzsidóknak és nemorthodox zsidóknak a kongresszusi határozmányairól mondott ítélete.

Eszerint lelkiismereti kényszerrel involválva a kongresszusi szabályzatoknak karhatalommal való keresztülvitele? *Tagadhatatlanul* sat. sat.

A mondottakhoz képest így fog hangzani a történelem ítélete azon tényezők eljárása felől, kik az ügy menetébe beléavatkoztak:

Az orthodoxia teljes joggal perhorreskálta a maga álláspontjából kifolyólag a kongresszusi határozatok keresztülvitelét sat.

A képviselőház is helyesen és bölcsen cselekedett, midőn védelmébe vette az orthodoxiát, mivel ez irányban alkalmazandó kényszer oly területet érintett volna, melyen az államnak kényszer alkalmazásához semmi joga sat. sat.

Ama határozatot pedig, amely kimondja, hogy egy helységben csak egy zsidó község létekezhet, valamikor a vasból való nyakörvnek édes testvérének fogják felismerni. Orthodoxok és neologok előtt egyaránt érthetetlen lesz, miként válhatott a kongresszus affaire oly heves, elkeseredett, testvérietlen küzdelem forrásává apáik közt. (Idézett könyv, 318-332. o. — L. a „Der Israelit”-ben megjelent cikkemet is: Das Verdammungsurteil des Oberrabbiners Leopold Löw über die gewaltsamen Unifikationsversuche der Ungarischen Neologie, 1908., 6. szám.)

Most pedig ideiktatom két jelenleg is élő neolog rabbi véleményét a kongresszusi szervezetről.

„— — — gondoljunk csak a 68-iki kongresszus előzményeire, amikor szintén szerte hangzott, hogy vallásügyi kérdések nem kerülnek tárgyalásra, nem-e épp azon az alapon *keletkezett* a legvehemens ellenzék, mely nem tudta elválasztani a szorosán vett vallásügyek és az adminisztráció kérdését! Nem tudta elválasztani, mert *akárhogy forgassuk is e kérdést, nem lehet elválasztani*. Kármánnak tökéletesen igaza volt — 35 évi tapasztalat bizonyítja — midőn azt írta, hogy „*vallásbeli* dolgot képez még az egyházalakulásnak kérdése is sat.”

Ezt mondja Venetianer újpesti neolog rabbi (A magyar zsidóság szervezetről, 26. o.)

„— — — köztudatba ment át (t. i. a kongresszusi szabályzat alapján) azon elv, hogy a rabbinak semmi köze a hitközség ügyeihez — ő csak *végezze* szónoklati teendőit és minden egyéb nem tartozik az ő ügykörébe. Ily helyzet *egyetlenegy felekezetenél sem található*, mert tényleg *észellenes és visszás* dolog, hogy oly egyesülésnél, melynek feladata a vallásos élet szabályozása és megvalósítása — *döntő* szerepet vihet bármily tudatlan, beavatatlan, esetleg semmiféle vallásos érzülettel sem rendelkező férfi és *ép az*, ki egész életét a vallástudománynak szenteli sat., ki van zárva az ügyek vezetéséből sat. Ezt még speciális zsidónak sem lehet nevezni, hisz az *orthodox szervezet a rabbi befolyását minden téren biztosítja*: ez csak azon haladó pártnak nevezett zsidó töredék alkotása, mely a zsidóság iránti lelkesedést mindinkább csak abban keresi, hogy külsőségeket tudjon felmutatni sat. — *de a vallásos szellem tradicionális megőrzésével, a zsidó öntudat mélyítésével, a zsidó tudomány terjesztésével és a zsidó eszmék diadalával nem sokat törődik és a Tóra iránti tisztelet csökkenésével sülyedt egyszersmind azon tisztelet is, mely a Tóra képviselőjét megilletné sat.*“

„Különösen *nálunk a mostani szervezet* mellett annak lehetősége sincsen kizárva, hogy a rabbi a kántor vagy sakter, de még a szolga ellen se tehet semmit sat.”

Igy ír dr. Fleisch, mohácsi neolog rabbi, saját üdvözítő kongresszus-féle egyházáról. (A rabbi és hitközsége. A Magyar Zsinagóga melléklete. 60-670.)

Mégis csak *élesen* láttak tehát azok a kigunyolt, agyonszidalmazott „fanatikus” rabbik, kik már 40 évvel ezelőtt rámutattak a kongresszusi szervezet lólábára, vagy zsidó köznyelven „kóser chazer fűszlijére.”

És *ezt a legkülönbözőbb s egyébként merőben ellentétes álláspontot* elfoglaló fórumok által, a hazai orthodox rabbik összesége, a külföld világhírű rabbitekintélyei, neves neolog rabbik, kiváló neolog laikusok, a haza bölse, koszorus írója és számos, jeles államférfiai által elítelt, vallásellenes ezélatunak, lelkiismereti kényszernek, inquisitórius hajlamnak, fojtogató „nyakörvnek” bélyegzett kongresszusi szervezeti szabályzatot nemesak *egy* ízben, a 70-es évek elején, hanem *évtizedeken* keresztül igyekeztek az orthodox autonomia megsemmisítésével, az orthodox rabbik elnémitásával és az orthodox községek guzsha-kötésével a hazai összes zsidóságra, tehát az *orthodox többségre is oktrojálni* — karhatalommal, pandurkorhácséssal, ezer és ezer hithű zsidó szív lelkiismereti nyugalma árán.

Orthodox zsidók!

Zechaur jemausz aulem.

Emlékezzetek meg a multakról!!!

VI.

A kongresszusi szervezet híveinek védelmi operációja.

Amidőn a Sómré hadath egyesület buzgolkodása és felvilágosító működése következtében a hazai zsidó

hitközségeknek mintegy $\frac{1}{5}$ része óvást emelt a kongresszusi szabályzat erőszakos keresztülvitele ellen, amely óvás és az illetékes rabbitekintélyek véleményes jelentése alapján a magyar képviselőház híres határozatában elismerte a *kétféle* zsidóságot, — a kongresszus megteremtői, a Torquemada természetű Hirschlerék, még mindig nem adták meg magukat, hanem sajtáságos módon iparkodtak hatalmi állásukat megőrizni s a hazai zsidóság többségét kitevő orthodoxokat tovább is rabigájuk alatt tartani.

Néhai Wahrman Mór, volt képviselőre várt a dicső feladat, hogy a nemzet fóruma előtt, a képviselőház an „obskuransoknak, a haladás, a kultura és rend ellenségeinek *megsált csalóknak* nevezze a — haljátok ez égbekiáltó bünt! — a kongresszusi szabályzat áldásait elfogadni nem akaró orthodox zsidóságot. Ama képviselő ugyan soha többé nem hallatta hangját a képviselőház fóruma előtt megforduló zsidó ügyekben. „Talán belátta, hogy akkori fellépésével mekkorát vétett nemesak saját faja, nemesak a vallási szabadelvűség ellen, hanem egyszersmind a politikai illendőség ellen.” (Gábel J. A lelkiismereti szabadság sat. 11. old.)

De a neologia vezéreiből jól megtanulták azt a leckét. A felvilágosodottság, a kultura gánes nélküli lovagjai gyanánt szeretnek szerepelni a sötét középkori gyászos hagyományait őrző bagolyvárral, t. i. az orthodoxiával szemben. Erényi Ullmann Sándor is megtette ezt a képviselőház 1890. évi febr. 1-én tartott ülésében, a neolog vezetőség megbízásából: odaállott a nemzet színe elé és „*személyes érdekeket hajhászóknak, a legszentebb érzelmeikkel üzérkedőknek, a haladás és rend ellenségeinek*” bélyegzte zsidó testvéreit, a hazai zsidó lakosság nagy többségét és 240 rabbiját. S ott kísért ez a vád, *ez az aljas, hazug rágalom* a kongresszusi párt vezetőségének a hazai orthodoxia ellen intézett minden ténykedésében, fellépésében, majd nyilatkozásában, majd burkoltabban, hol Ézsauosokkal megédesítve, hol Ézsaura valló ökölesapásoktól kísérve, *negyven év óta mind e mai napig.*

Nem árthat itt megegyeszer leszögezni azt, hogy tulajdonképpen kik és mik is voltak azok a külföldi rabbitekintélyek, kikre Deák Ferencz is hivatkozott ama neolog testvéreink által annyira fájalt határozat hozatala alkalmából? Kik voltak azok a „*megsált csalók*”, „*a kultura és rend ama ellenségei*?”

Egy S. R. Hirsch, akinek páratlan, karunkban összehasonlíthatatlan nagysága előtt legádázabb ellenségei is lobogót hajtának. (Lásd p. o.: Geiger, Zeitschrift 2 Bd. 351 old., Dr. Stern, a berlini reformált hitközség megalapítója: „Geschichte des Judenthums von Mendelsohn bis auf die Gegenwart” című művének Hirsch és Geigerről tárgyaló fejezetét. — Dr. Jost M. Geschichte des Judenthums und seiner Sekten, 3 Bd. 352 o. — Zweifel Eliezer, a volt shitomori orosz császári (ultra-neolog) rabbiiskola tanára, „Salom al jisrroel” 4 Bd. 18-20 old.) — Kinek maga a neologok által istenített

„nagy történetíró,” dr. Grätz, bizonyos, Budapestén megjelenő és zsidó ügyekben csináló hetilap kiapadat-hatatlan forrása a história terén a következő sorokkal dedálta „Gnostizismus und Judenthum” című irodalmi zsengejét: „Dem Herrn Landrabbiner S. R. Hirsch, dem geistvollen Kämpfer für das geschichtliche Judentum, dem unvergesslichen Lehrer, dem väterlichen Freunde in Liebe und Dankbarkeit” zugeeignet.“ — Kit a hazai neolog rabbiknak egyik legkiválóbbja „*lángeszű, tüneményeszerű férfiú*”-nak nevez. (Dr. Steinherz J. A. zsidó vallás erkölestana, 4 old.) — Akiről maga a szegedi neol. rabbi dr. Löw bevallja, hogy „a kultur barátja volt” (Löw J. Beszédok, 401-402 old.)

Talán ez a férfiú mégsem volt „*megsált csaló*”, sem a „*kultura és a rend ellensége*”?

(Folytatása következik.)

Náchmu!

Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet! — mondja Istenetek. Bölcsenket szerint a próféta azért ígérte a kétszeri vigasztalódást, mert megváltásáig Izraelnek szenvedései, üldözései is kétfélék voltak, amiért a vigaszok is kétfélének kell lennie. Csodálatos talán előttünk ez a mondat, — mert a zsidóság majd két évezredes számkivetésében, *nem kétféleképpen* szenvedett és bünhődött: a szélrózsa minden irányában szétszórt nyájnak nevezett Izrael az üldözések és kínzások minden nemét átszenvedte, úgy hogy barbár üldözői a létező és ezernyi újabb kinokat eszeltek ki. Hogy lehet tehát ezen el sem képzelhető és meg sem számlálható gyötrelmeket, kinokat és szenvedéseket egyszerűen két kategóriába osztani: „*lakszu bekiflájim.*” A kétszeri vigasztalódás is érthetetlennek látszik.

Azonban magasztos és mély értelme van ezen kétféle szenvedésnek és vigasztalódásnak. E kifejezések hiven ecsetelik a szétszórt Izraelt, *ezerféle* testi gyötrelmeit, ép úgy, mint az ezeket felülmuló ezerfajta lelki kinokat, melyeket szent vallásának üldözése által kellett átszenvednie.

Számkivetésének majdnem kétévezredes időtartama alatt mindég megtalálják ezen üldözések kétneműségét, a római uralom idejétől egészen jelen korunkig. Kivétel nélkül megtaláljuk a zsidóság történetének minden lapján a véres nyomokat, melyeket úgy a zsidó ember, mint a zsidó vallás ádáz üldözése hagyott. Hála és becsület a kivételeknek! Oázisokként találhatunk ugyan koronként egyes országokat, hol felvilágosodott ember-séges uralkodók a zsidóság nyomorúságos helyzetén könnyítettek, — de a zsidóság összesége mindig el-

*) Ismerjük Schätznek „felejthetetlen” tanítója iránt tannított háláját!

nyomott volt s még mai a felvilágosodott századunkban is elnyomatásban él.

Mig azonban a zsidó testen ejtett sebek, az üldözések a zsidó faj és nemzet ellen kivétel nélkül mindig a külső ellenségtől jöttek, addig a szent vallás támadások nemcsak a zsidó faj és nemzet ellenségeitől eredtek, hanem más fegyverekkel bár, de annál intenzívebben a zsidóság kebeléből kilépett vérrokonoktól is, — minők a czadukausok, karaiták, sabbathianusok, reformerek és a mai neologok.

A látnoki ihlettől megszállott próféta mindezen küzdelmeket, harcokat és megpróbáltatásokat látta és átérezte. Tudta, hogy Izrael szakadatlanul üldöztetni fog úgy is mint ember és úgy is mint Istennek választott népe, mely isteni szent vallásához, boldogsága feloldozásával hiven, odaadóan ragaszkodik. Amidőn tehát ezen kétnemű kínzásokat látta, a vigasztalást, a felszabadulást is kétféleképpen jelezte.

Ha majdan elérkezik a régen remélt, a régen epedve várt idő, melynek el kell érkeznie, midőn Izrael lerázza rabbinceit, s az elszórtak össze fognak szedetni s a gyermekek hajlékukba visszatérnek és apjuk asztalánál ismét helyet foglalnak, — akkor szabaddá és egygyé lesz Izrael nemzete: de szabaddá, elismertté, tisztelve lesz szent vallása is, mert „umolu hinirecz déu“, mindnyájan be fogják látni ezen vallás isteni eredetét. Kétféleképpen lesz tehát Izrael boldoggá: nemzetisége és vallása felszabadulása folytán.

Ezen a prófétája útján a Mindenható által megígért szerencsés és jobb jövőnek majdani elérése, az ehhez fűzött erős remény és hit volt a csodálatos erő, mely Izraelt annyi üldöztetése és szenvedése ellenére még ma is testileg és vallásilag őseréjében élteti. Ezen isteni ígéret volt buzdítója, éltetője és ellenállási képességet adó ereje, ez tette elviselhetővé szenvedéseit, ezen biztos reménye a jövőnek aczélozta izmait, hogy oly sokat tűrhessen, ez adott neki bátorságot s erőt, hogy vallását szüziiesen tisztán, ragyogóan megőrizhette: jól tudva, hogy a megpróbáltatások csak mulandó időhöz vannak kötve, a felszabadulás, a boldogulás azonban mindörökké fog tartani.

Most, midőn az ígért jobb idők már közelednek felénk és messze többé nem lehetnek, ne csüggedjünk, ne essünk kétségbe, ne adjuk fel az oly soká sikeresen védelmezett várat, a legvégső perczben gyávák ne legyünk, ne kapituláljunk, őrizzük meg zsidó fajunkat, annak jellegét, sajátosságait, tartsuk meg változatlanul hűen, őseinktől örökölt szent vallásunkat: — mert hábár oly sokáig tartott is a koromsötét félelmes éj, — hasad már a hajnal, dereng a láthatár; néhány percz még az örökkévalóság végtelen tartalmában és feljön a fényt árasztó nap, eloszlik a sötétség, éltető, boldogító világosság árad mindenfelé s elfeledve és temetve marad mindörökké még emléke is a gonosz időknek és a kiállott szenvedéseknek.

Hartstein Bernát.

Majnaparti levelek.

Frankfurt julius végén.

(Verein Jüdischer Akademiker)

Most, midőn a német egyetemek kapui bezáródnak, sietnek a nyilvánosságnak beszámolni félévi tevékenységükről a nagyobb egyetemeken működő „Verein Jüd. Akademiker“ zsidó ifjusági egyesületek. Teszik ezt minden nagyhangzú frázis mellőzésével, egyszerű kezesletlen szavakban hozzák az egyesület működésének mibenlétét a nagy közönség tudtára. Tulzán nélkül mondható, hogy ezek az igénytelen egyesületek a német hithü zsidóság egyik oszlopai és reményei.

A Münchenben, Strassburgban, Berlinben, Würzburgban, Marburgban, Heidelbergben és Giessenben tanuló ifjak ily egyletei kifejezetten orthodox jelleggel bírnak. A többi német egyetemen — talán a kevés számú zsidó hallgató miatt — egyáltalán még nincs zsidó diák-egyesület.

A „V. J. A“-en kívül sehol más jellegű zsidó egyetemi hallgatók egyesülettel nem bírnak, ellenére annak, hogy a zsidó diákság száma nagy és a „V. J. A.“ csak mintegy 30–40 százalékát foglalja magában.

Ez a kétségkívül jellemző szimptoma azt jelenti, hogy a diák, ki felfogásával az egyesület zsidó voltát, szellemét összeegyeztetni nem képes — bár sok az ilyen diák — nem törekszik saját céljainak, zsidó gondolkodásmódjának megfelelő egyesület szervezésére, bár keresztény, mondjuk, világi diákegyletben zsidó absolute nem kap helyet. A reformzsidósághoz tartozó egyetemi hallgató szülői, s környezete eljárásának megfelelően teljes indifferentizmussal viseltetik a vallása irányában; ebből a németet jellemző nyíltsággal titkot nem csinál. De az sem természetese, hogy a vallásos kollégái közé keverődjön pláne a célból, hogy ott galibát csináljon. Visszatartja ettől a legelemibb tisztességerzet. A „Verein Jüd. Akad.“ mindenhol az orthodox rabbi vezetése alatt áll, kivéve Heidelberget, ahol orthodox rabbi nem lévén, egy nagy tudású pedagógus, a badeni synodus tagja dr. Simon az egyesület szellemi vezetője. Az egyesület tagjai mindenféle zsidó vonatkozású tudományos téma mellett rendszeres schiur előadásokat tartanak egyes m'szechteböl, a Sulchan Aruchból stb. A magyar egyetemi viszonyokra gondolva, a zsidó hallgatókat illetőleg, mindez persze hihetetlenül hangzik. — Inkább foglalkoznak társadalmi, meg politikai kérdésekkel: apáik hitének megismerése a legutolsó dolog, ha ugyan egyáltalán sor kerülhet valaha arra is.

A Hirsch szelleme még nem volt képes a magyar alma mater zsidó gyermekekig elhatolni... Tisztelet és becsület az egyetlen budapesti zsidó egyetemi hallgatók egylete, a „Magyar zsidó ifjak egyesülete“ jóhiszemű vezetőségének, de — feleljenek ők — képviselheti-e a zsidó ifjuságot ezen egyesület? Van-e valaha szó az egyetemi felolvasó asztala mellett a bibliáról, a talmudról, a Sulchan Aruchról, a zsidó irodalomról? Sajnos nincs.

Legalább nem hallani róla semmit, mert az uraknak tudniok kell, hogy a zsidó irodalom a Kiss Arnold versein túl is terjed.

Mindez annak dacára történik, hogy a „Magyar zsidó ifjak egyesülete“ szellemi arisztokráciája az utóbbi időben a szeminárium és tanítóképezde növendékeiből rekrutálódik. Tudtunkkal egyetlen elismerésre méltó intézménye a „Magyar zsidó ifjak egyesületének“ az általa életrehozott és fentartott koser „Mensa“. (Ha ugyan még fenn áll.) Na de majd elfelejtetem! Ott van még a cionista egyetemi hallgatók asztaltársasága, a „Makka-bea.“ Ezek tevékenysége a zsidó vallás, tudomány és irodalom terén annyi, hogy bold. Herzl Tivadar, a zsidó-lelkű cionista vezér munkáiból fordítgatnak részleteket magyarra és hébe-korba tánczolnak egyet-kettőt a Royal fényes termeiben a jövőbeli zsidó haza nevében, saját cion-lelkésedésük élesztésére, s a cionizmus javára. Ezzel punktum.

(Mese a tolerenciáról.)

A mostani általános mort-saison emlékeztet bennünket a tavalyira, mely itt nem is volt annyira szenzáció nélküli és sok embernél meghozta a tórákővetelte tisebeaw hangulatot. Előlről kell kezdenem a mesét, bár ki ne ismerné annak elejét, ha a végét elmondom, s ki ne lenne tisztában a végével, ha elkezdtem?

A frankfurti nagy zsidó hitközség, melynek kebelében oly irigylendő, Dániel prófétát és oroszánjait is megszegyenítő harmóniában él a vallásos és vallástalan, konzervatív és újító zsidó elem, a tolerancia büvös princípiumától áthatva nem tehette annak idején magáévá a Hirsch-féle ortodox türelmetlenséget. Meg akarván azonban egyuttal mutatni, hogy Hirsch rabbi tanai tévesek, s a zsidó érzés sem veszett ki teljesen abból a toleráns hitközségi kebelből, meghívta rabbijául Horovitz M. drt., a kinek talmudtudós és vallásos hire volt. Ezt a választást követték azután a nagyhangú szólamok. Ime, még a neolog elem is egy szívvvel, egy lélekkel választotta az új rabbit, dacára annak, hogy Horovitz a konzervatív irány híve, de hát meghajtják zászlójukat a nagy talmudtudós és egyuttal a világiakban is jártas rabbi előtt, mert biznak toleranciájában. És biz ők jól is bíztak, tudták kibiznak, csak Horovitz Mordchai doktor nem tudta!

Történt pedig az idők folyamán, hogy a neolog elem a hitközségben egyre-másra szaporodott és „ellepte a hitközség felszínét.“ Természetesen később az előjáróság nagy része is ezekből került ki. Nem tudom megállapítani, összefüggésben van-e ezen ténnyel, vagy nincs: a hitközségi tagok új templom után áhihoztak.

Hogy az áldozatkészség a hitközség vezetőségénél nem hiányzott, az érthető. Anno tofrés-zamech-zájinban összeült a „konzervatív“ hitközség képviselőtestülete, lelkesedéssel megszavazta a templomépítésre szükséges összeget azzal a szerény kívánsággal, illetve föltétellel, hogy az istenházát — tekintettel a folyton növe-

kedő áhitatot, mely a hitközség tagjait eltöltendi és tekintve a hitközség anyagi előnyeit, melyek ebből származandának — szombaton is építsék, akárcsak egy szimpla kedd délután!

Eddig a mese, mely szomorú valóság, és bizonynyal hivatva van arra, hogy az ortodoxiát letérítse konok álláspontjáról és ebben a minutában testvéri csókok özöne közepette bírja egyesülésre a toleráns, báránytermészetű neologiával.

Egy tiszteletben megőszült rabbi annak idején, a tavalyi holt saisonban lefuvatta a templomépítés ideáját és Abbázia örök tavaszában keresett üdülést. Gyakran látni a szikár aggastyán tiszteletet gerjesztő alakját, a mint a Majna partján hátrattett kezekkel sétál. Ily séták közben valószínűleg elmereng a régi jó toleráns idők emlékein és néha-néha eszébe jut az a dicső férfiú, akit Samson Rafael Hirschnek hívtak, ezzel kapcsolatban meg a gemorefoliansok ama részére gondol a talmudismerő férfiú, ahol az áll: „szantán mechich al techiloszan“ ...

A frankfurti nagy hitközség, a toleráns hitközség, mult évi decemberében lezajlott választásán egyetlen konzervatív képviselőtestületi tagot sem választott. Egytől egyig izig-vérig istentagadó, nyílt szombatmegszegő ember került a hitközség élére, de Horovitz Mordchai doktort csodával határos tiszteletben, szeretetben részesítik hivei.

Tempora mutantur!

Gábel Sándor.

A hithü zsidóság szolidaritása és erkölcsi gondolkodása.

Az ember társadalmi lény. Társadalmi nem csupán anyagi vagy gazdasági értelemben — hisz az ilyenemű társadalmi élet állatoknál sem ritka — hanem érzés- és gondolatvilágára is. Érzéseink és gondolataink nem a magunk tulajdonai, hanem a kisebb vagy nagyobb emberi közösséggel kell azokat megosztanunk. De a míg egyrészt az egyesülési ösztön a világ sorát intező isteni bölcsesség szerint különböző csoportok és társadalmi alakulatok képzésén munkálkodik, másrészt az ember az ugyancsak velünk született individualisztikus hajlam egyéni életünk függetlenítésére törekszik. E két ösztön azután öntudatos gondolatá finomulhat és a fejlődés minden egyes fázisában a magasabb élet titkos impulsusait, adja, melyek az életbe változatosságot hoznak a képesség és munka ezerszeres differenciálódását ragyogtatják és az egymás ellen küzdő, majd egymást vonzó érdekcsoportoknak életet kölcsönöznek. A legkezdetlegesebb társadalmi intézményben, a családban sem hiányzik e két ellentétes pszichikai erő. Tagjai a külvilággal, illetőleg a hasonnemű célokra

egyesült csoportokkal szemben, különálló egyedként, családi egyedként szerepelnek és amidőn egymáshoz való tartozandóságukat tanúsítják, a társulási hajlam parancsainak engedelmeskednek. De ugyanakkor a midőn a családtag kifelé a családi egyedbe olvad, befelé, a családi ház keretén belül, egyéni különös mivoltának is kifejezést ad. És jóllehet, ez az emberi természetben lappangó ellentét, mely bennünket ugyyszólván amphibiális lényekké változtat, gyakran családi tragédiáknak forrásává válik, a leggyakoribb eset mégis az, hogy a két egymás ellen küzdő erő alkura lép egymással s a családnak tagjai érzésben és gondolkodásban bizonyos conformitásra törekcsenek. Természeti törvény ez, melyen Nietzschei költő filozofusok, egyoldalul csupán a szépnak szögletéből tekintve a világot, gunyolódhatnak talán, de az egészséges lélek mihamar fölemelkedik arra az eszmei magaslatra, ahol ez a látszólagos ellentét egy fölséges egységbe olvad: az isteni mindenség egységébe. Minden egyes lénynek és energiának, minden érzésnek és ideának megvan a maga szolgálata és uralma ebben az érzésben s majd az egyikre, majd a másikra kerül a sor, aszerint, amint a változó viszonyok közt az emberi sors intézőjének ujjá mutatja.

Az említett erkölcsi felfogás magaslata felé haladunk mindnyájan. Többé-kevésbé ott él a felfogás minden nép lelkében mint *solidaritás és felelősség-érzés*, amely voltaképp az egyéni és társulási hajlamnak megegyezését jelenti. Kivált nálunk, zsidóknál tapasztalható a szolidaritás megnyilatkozása. Hogyisne! Hiszen az események láncolata, mely közel 4000 év óta csörömpöl mögöttünk, elég hallhatóan figyelmeztet bennünket, hogy az egyén a maga hajlamait és érdekeit a közhöz, a zsidóság szent közösségéhez tartozik asszimilálni. A szolidaritás és felelősség érzete ugyanis az ellentétek, az ellentétes érdekek és eszmék talajából táplálkozik. Ahol a tenger nyugodt, ott a hajó kormányosa nem érzi a felelősség óriási súlyát a reá bízott lelkekért. A diversális erők ellenben birokra kelnek, küzdelmet támasztanak és a győztes nem mindig a nyers erő marad, hanem igen gyakran a békés kiegyenlítést czélzó tapintatosság és körültekintés. A viszonyok kényszerítettek bennünket a tapintatosságra, és megfontolásra — de nemcsak a viszonyok! Vallási törvényeink sajátos volta is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a vallásos zsidóban egy olyanemű szellemi tulajdonság fejlődjék, mely a köz- és egyéni, az általános és individuális, szóval a különböző szempontokat, az ellentétes anyagi és szellemi erőket úgy praktice, mint theoretice figyelembe veszi.

Tudvalevő ugyanis, mily fenségesen fűzi egymásba vallásunk az egyetemes és különös motívumokat. Az életmódra és vallásos cselekedetre vonatkozó törvények elzárták a zsidóságot a nagyvilágtól és egy teljesen speciális lételével bíró népegyedtet alkottak belőle. És mégis, hány törvény köt bennünket össze a nagy emberi társadalommal, hány törvény teszi legfőbb

kötelességünké annak velünk együtt való nevelését és tökéletesbbitését. Az emberiséggel közös érzés gyakran olyan szubjektív erővel tör elő a zsidóságból, hogy barátot és ellenséget egyaránt bámulatba ejt. Részben a történelmi viszontagságoknak, részben a Tóra nevelő hatásának köszönhető az a vallásos zsidót jellemző dicséretes tulajdonság, hogy minden tettét és cselekedetét, de különösen a nyilvánosság előtt végbemenő ténykedéseit egy különböző szempontokat mérlegelő erkölcsi alapra fekteti. E szempontoknak mérlegelése jobbadán akörül forog: vajjon nyilvános ténykedésem, a forum előtt hangoztatandó eszméim és gondolataim egyeznek-e a Tóra szellemével és végső következtéseiben nem bénítólag hatnak-e mindazon tényezőkre, melyek a Tóra szellemének, mint a zsidóság létfeltételének, tiszta és hamisítatlan átörökítésén hivatottak örködni. A szolidaritás, mint már említettem, ugyyszólván természetévé, vérévé lett a hagyományokhoz hű zsidónak. Erre mutat az a jelenség is, hogy az egy táborban levők, a mindnyájunkat egyesítő közkinés, a Tóra kedvéért félreteszik egyéni nézeteiket és hajlamaikat s testvériesen összefogva kitananak egymás mellett.

Csak a vak elfogultság vádolhatná meg hazánk hagyományos zsidóságát is a pártoskodással s a szolidaritás érzésének hiányával.

Sokkal több jelét adta az orthodoxia a testvérieségnek, hogyses a hatalmi érdekek kullancsai azt elvitathatnák tőle! Neolog testvéreink azonban nem tudják, helyesebben, nem akarják megérteni, hogy a tradícionális zsidóság szolidaritása a zsidóság *lényegére* vonatkozik, a mely nem érheti be holmi neveléses golúshata'ommal, hanem legelső sorban az ösők vértől megszentelt vallási hagyományok tiszteletét követeli. Erre az egy szempontra nincs megalkuvás, ennek az egynek rovására a különben nagyon is mérlegelni, megérteni és méltányolni törekvő vallásosság semminemű kiegyezési tervezetet el nem fogadhat. Mert minden olyan transactió, mely ledöntené a hazai zsidóság két pártja közt a válaszfalat, feltétlenül a hagyományos vallásosság gyengülését vonná maga után.

De szorosabb tárgyamhoz visszatérve felötlök a kérdés, mi oka lehet annak a skrupulozitásnak és a végtelenségig töprengő természetnek, amely mélyen ott rejtőzik minden egyes zsidó ember lelkében, ha vallásához hű maradt: fokozottabban nyilvánul meg, ha annak tanulmányozásával foglalkozik és véralkatánál fogva a komoly gondolkodás felé hajlik? Első fiatalágunkban és első vak idealizmusunkban nem tudjuk megérteni, hogy a mélyeséges Tóra-szeretet, a hittink és történetünk szemléletén felbuzduló lelkesedés mint is lehet annyira tartózkodó, mért töprenkedik és mérlegel gyakran ott, ahol a tetterő megnyilatkozására égető szükség volna? De később ime magunkban is felfedezük ezt a lassúságot, s bár az oknélküli féltékenység elvetendő marad, be kell látnunk, hogy az aggódo megfontolást

végelemzésében magas czélu ősrégi instituczióink szelleme és a történelmi viszontagságok nevelték belénk.

Lényegéből kifolyólag a Tóra a mély erkölcsi delibérációt akarta belénk csepegtetni, hogy annál könnyebben tanúsítsunk mértékletességet cselekedeteinkben és annál biztosabban óvakodjunk a társadalmi tévelygésektől és szertelenségektől. „Mindent az azt megillető mérték szerint.” Vigyáznunk kell, hogy ne bolygassuk az ellenséget tulajdon várában s ne idézzük fel magunk a rossz szellemeket, melyek szent Tóráknak és követőinek megrontására törnek.

Ámde ez a megfontoltság éppen nem jelenti a tétlenséget és kishitíséget! Törvényeink elszántságot és bátorságot is kívánnak hordozóiktól s hirdetőiktől. Gondoljunk erre, valahányszor a tulságbenemő töprengés tetterőnköt készüli megbénítani.

A megfontoltságnak is cselekedet a czélja s a hitvédelem ma valóban cselekedeteket és újból cselekedeteket kíván tőlünk.

Rubinstein József.

Rosenbaum Sámuel.

(Pozsony-szent-györgyi rabbi z. z. l.)

Hulló göröngy kondul, tompán búsan a kesergő sirám és panaszos jajongás szavát szólaltatja meg érző szívünk, a mélyeséges fájdalomtól élesre feszített húrjain. Mert hiszen van nekünk zsidóknak is egy lélekharangunk, mely olyankor csendül meg a legsikoltóbb fájdalom hangján, a mikor a kérlelhetetlen halál öldöklő pallosa egy hatalmas czédrusra sujt, megremegetve a gyöngé törpe izsopokat.

Ily fájó remegés futja át egész valónkat, ha a sulyos-kemény csapásra gondolunk, mely a zsidóságot e napokban horaw hagoaun haczadik Rosenbaum Sámuel elhunytával érte.

Szár vegudaul nofal. fejedelem és nagy ember hullt el vele. Fejedelem a zsidó tudományok terén. Ő még azon, sajnos egyre fogyó régi gárdából való volt, melyet törhetetlen hithűség, mély vallásosság a szász uposzkinnak alapos tudása, határtalan, semmi akadályt nem ismerő vasszorgalom és elmélyedő buzgóság, lélekbéli egyszerűség, szerénység, önzetlenség a leggyötrőbb megpróbáltatásoknak anyagi türelemmel és néma megadással fogadása jellemzettek. Mind e felsorolt diszes jelvények szívárványként öveztek körül e szentéletű aggastyánt.

„Lau beraas.” Ez a mottoja egyszersmind életének legjellemzőbb vonása is. Ez juttatja legteljesebb kifejezésre az embert, az egyént. Nem hírkérés, nem dicsőségshajhászat, nem kifelé törekvő hangosság, nevének világgá kürtölése, nem ez izgatta szerény lelkét. Az elvonult csendesség jelzi külsőleg lényét. Elszigetelten a vásári zajtól, távol tartva magát mindennemű

nyilvános szerepléstől, egyedül a Tóra mélyeséges rejtelmeinek földéítéséhez és az avoda szolgálatába szegődött. A szent tan buvárlata képezte egyetlen életczélját. Ennek szentelte szívét, lelkét, egész életét. Utóbbi időben, midőn gyötrő betegsége teljesen lenyűgözte olyannyira, hogy az orvosok a tanulásnak egészségére nagyon hátrányos voltáról igyekeztek meggyőzni, így nyilatkozott: „Képtelen vagyok ezt kibírni. Ne fosszanak meg éltető elememtől!” Valóban az volt neki a szent tan: éltető eleme . . . éltető eleme s legyen szabad e szót használnom — talán halálhozója is. Szószertint alkalmazható rája szentírásunk ama mondata, mely következőleg hangzik: „odon ki jumüsz boauhel.”

Hozzá hasonló jámbor életű nagyok földi pályafutásának lezárultával megrendülve állunk meg és kételkedve tekintünk a jövőbe, hogy hol nyerünk a vesztességért pótlást.

„Ilyeneket siratok én.” A proféta eme busongással és siralommal telített szavaival kesereghetünk eme szent férfiu kidölte fölött. Hisz bölcséink tanítása szerint: egy czadik elköltözése oly érzékenyen hat a közre, mint szentélyünk rombadölte. Igen, egy szentély pusztult el napjainkban is, melynek az elhunyt volt áldozó papja. És valamint a főpapnak írva vagyon „umin hamikdosch lo jecze, ő sem mozdult ki soha lelkészi szent hivatásának légköréből.

Egyetlen vigaszunk az, hogy az elköltözött czadik most már az úr lsten trónja előtt fog szószólója lenni ama szent ügynek, melynek életét szentelte. Az ilyen szószóló nagy, hatalmas értéket képvisel számunkra, mert hiszen: gedaulim czádikim bemiszoszom, jauszer mibechajehem!

Rözsafa.

Jerusolájim.

— Tisó b' Av napjára. —

Kitorzult arcom feléd fordítom, könnybelábadt szemem komor romjaidra vetem, szent város, hazám, édesanyám, Jerusolájim!

Nézlek . . . s látom pusztulásod, gyászos árvaságod, meddő özvegyeséged és felsír bennem a proféta diadalmos kérdése: Eichoh . . .?! Hogyan . . .?! Miképpen . . .?!

Eichoh . . .?! A körülrajongott miképpen lett árva, az árvák árvája, Szolga, tespedő helóta, a népek királynője.

Eichoh . . .?! Királynő voltál és királyfiak a Te gyermekeid. Görnyedt koldusok sirnak ma köveiden.

Eichoh . . .?! Miltiók táplálkoztak emlíden hajdan. Róka odvaz, hiéna buvik, a sakál üvölt palotáid romjai közt.

Eichoh . . .?! Sokatjárt utaidat felverte a fű. Szentélyed falát benötte a moha. Sirást, csak nyögő panaszt hallani benned.

Eichoh...?! Hova lettek zarándokaid? Hova az aulei rególim vidám zsbongása? És hova lett keménynyaku néped, hova ifjuságod, Jerusolájim, édesanyám?!

Mezítláb, hamufedett fővel járom sziklás, napperzselte pusztáidat. Lábam töri a kő, felmarja a csalán, nyelvem az inyemhez tapadt, kótyagos a fejem az agybomlasztó hőtől, de nem pihenek, nem nyugszom, mert nem nyughatom, csak rohanok egyre tovább. És hajdani hatalmadra, régi dicsőségedre gondolva, ökölrázva, ruhámszaggatva rikoltom beie a nagy kiellenbe: Eichoh...?! Hogyan...?! Miképpen...?!

Könnycző szemem előtt fellebben a multak fátyola. És látok:

A héthalom városa rászabadította ördögkölykeit a háromhalom városára. A szellemóriásra rárontott az erő óriása és vasmarka nekizudult a föld legtöbb és legszebb gondolatait termő agyának. Hogy bezuzza, hogy szétmorzsolja, hogy elenyéssze!

A halál hörgése, a pusztulás kísérté a támadást! A juh is szembeszáll a csikasszal, ha a báránycáját védi.

A Te fiaid is, Jerusolájim anyám, megmutatták, hogy öklük vagyon. Hogy gyakorlatlan kezük is forgatni tudja a harci gerelyt.

És repült a dárda, a kópja!

Róma megrettent. Tehetetlen jámborokat vélt találni és keményöklű makkabeusokra akadt. A giszkaloi katonáinak megedződött a karjuk, mert Érted küzdöttek, Jerusolájim, édesanyám.

És hulltak Róma farkastejen nevelt harcosai!

De hullottak a Te fiaid is. Ezrével, százezrével hullottak gyermekeid, gyászoló anyám, Jerusolájim.

S csak pillanatokig tartott Edom rettegése. Az erdős Latumból újabb marcona légiók törtettek elő s elküldték vad harcosaikat a legmesszebb eső provinciák.

És diadalt rikoltott a tuba! Róma győzött és végiggázolt patyolat testeden, Jerusolájim, édesanyám.

És holttestek földték Kidronnak völgyét. És a halál üvöltése hallott Josaphat völgyéből. És vér csörgedett Hinnom medencéjében. És utolsót vonaglottak Rephaim völgyében a megcsönkített hősök.

Dávidhegyéről semperzselő lángok, az égő bethamikos világitotta be a rettenetes képet. És a rabláncok csörgése, a megkínzottak jajszava, a dorbézoló győztes rikkantásai volt a zene hozzá.

Pusztulás, pusztulás, pusztulás!

Magasan, mindenek fölé emelkedetten uralkodtál. Mélyre, legalótra kerültél lezuhantadban,

Gyászfátyol terült egykor rózsás arcodra, Jerusolájim anyám. Sápadra kintott a szenvedés.

Dicsőséged kora befejeztetett. Uj korszak, uj idők borultak rád. A tespedés ideje, a gólusz kora.

Szabad préda lettél. Kézről-kézre jártál. Egyik birtokából a másikéba estél.

Idegen martalócz szabadon tiporhatta tested. Szentélyed romjai fölött bántatlan gyalázták gyermekeid idegen papok.

Százfelé zuhlott és igába görnyedt néped, a keménynyaku. Elszakasztották, eltiltották tőled.

Pedig úgy vágytak utánad. Ugy kívántak téged. Hogy csak egyszer is kisirhassák magukat kebleden, Jerusolájim anyám.

Életüket adták volna pillantásodért. És hányszor megcsendült a makkabeusok rozsdásodásnak indult vasa, Érted, Jerusolájim, édes anyám!

Szentélyed rokkant fala felé fordulva imádjuk ma is Istennünket. És ujjászületésedért háromszor napjában száll a fohász.

De hányan elfeledtek, hányan megtagadtak, idegen Isteneknek hányan hódoltak meg, Jerusolájim anyám!

Fejünkön a kanchénü p'nochrin rettenetes átka. A népek körében guny s megvetés tárgya lettünk és a mézsárszékre hurczolt bárányéhoz hasonló tehetetlenségünk.

Ad mothaj, nagy Isten?! Ad mothaj?!

És engem, a földrehullottat, feleml ekkor a vigasztaló szózat:

Nachmu, ami, nachmu! Vigasztalódj én népem! Aszidin kol ilóné szrak s'jitanu pérósz! Virulni fog még Jerusolájim anyánk. És sivatagja paradicsomhoz léssen hasonló és miként az Ur kertje, lé zen az ő pusztasága!

Weisz Jenő.

Birchász Hámozón!

Aldassék Ő és áldassék Neve!

Dicsértessél Úr, a világ királya

Örök nagy Isten, szent, Egyetlenegy!

Ki táplárod javakkal a világot

És mindent mindeneknek megadál

És irgalmadban, jóságos kegyedben

Kegyelmedben és könyörületedben

Minden élőnek, mely husból teremtve,

Megadtad mindig azt, amiből él.

Te vagy adója minden eledelnek,

Mert örökéig tart a szent kegyelmed!

Nagy jóságában sohase légyen

Hiány ételben, szükség kenyérben

Nem is fog soha szükségét látni,

Aki jóságát tudja csodálni.

Ő táplál mindent: csodás jósága

Kiterjed minden picziny jóságra

Magot, kenyérekét, füvet és ételt,

Levegőt és fényt, életet, lételt

Mindeneknek ő tart mindent készen
S viseli gondját örökös hús égben.
Dicsértessék örök és szent neve,
Hogy mindeneknek van eledele.

S köszönjük Néked, hogy azt a gazdag,
Szép, drága földet őseinknek adtad.
S köszönjük Isten, hogy Egyiptomból,
Ahol hajdanta zsarnokság tombolt,
Kiváltottál és kivittél minket
S szabaddá tetted mi eleinket;
Hogy a frigyedet testünkbe vésted
Jelélül egy szent rendeltetésnek.
Köszönjük Isten, Néked a tórád,
Hogy nekünk adtad — s szent tanítóját,
Hogy törvényekre tanítál minket
S így megszentelted törekvéseinket.
Óh mint köszönjük, hogy ilyen éltünk
Mit a kegyelmed így tett mi értünk
És hogy éltetett bőven kenyérrrel,
Soha nem fogyó dús eleséggel.

Mindezekért jó Istenem, áldunk,
Dicsérünk, zengünk, vallunk, imádjunk
Minden élőnek, minden szavába.
Örökké zengjen Néked a hála,
Mint a miképen írva tórádban:
És ha majd részed léssen áldásban
Eszel és untig jól lakol aztán
Aldásra gyulj fel az Úr malasztján,
Aldjad Teremtőd igaz hálából,
Hogy ilyen szép föld éltet és ápol.
S zengjük, dicsérjük örök Istenünk
Ki hazát s jóllétet adott nekünk.

Könyörülj meg nagy Istenünk végre
S nézz kegyesen le a szétszórt népre,
Jeruzsálemnek szent városára,
Dicsőségednek tünt hajlokára.
Hol Dávid király prófétád áldott,
S nevednek szentelt temploma állott:
Arra a nagyra, arra a szentre
Melyben zoltárok hirdettek zengve.
Atyánk legeltess egy szebb jövőbe,
Ne jusson néped bús veszendőbe,
Táplálj és láss el Isten bennünket
Gyógyítsd meg minden keserveinket,

Hogy mit ember ad, rá ne szoruljunk,
Kölesönért hogy tán, máshoz forduljunk.
A Te jóvoltod bőséges telje
Fűrösszön minket vajba és tejbe
És soh'se érjen bennünket szégyen
S megaláztatás másnak szemében!

Gerő Attila.

A konvertita

Regény.

Irta: Rott Frigyes.

— Némethől. —

(Folytatás.)

— Ma éjszakára hozzák el ide. Hiszen látni is szeretném a kicsikét, a kinek lelkét a túlvilági üdvösség számára megmentem. Ez éjjel csak tartsa magánál Berta s holnap átadja majd az — i kolostor fejedelemszónyának.

A grófnő leolvasta a pap kezéhez az említett öszszeget, s miután megállapították, mikor és hol találkozik a komornával, Anzelmo páter eltávozott.

A székesegyház órája elkongatta a tizedet, mikor Anzelmo páter a többször emlegetett kocsmába lépett kísérőjével. A pap a mellékszobába vezette magát, melyben tegnap a zsidó asszonynyal beszélt és nagy csalódottnak látszott, hogy azt még nem találta ott. Egyebet gondolt volna a zsidó nő? Nem tartotta valószínűnek, mert a kapzsiság szintűgy villámlott a nyomorult sunyi szemében. De hát megígérte volt, hogy háromnegyed tíz órakor a helyszínén lesz a gyermekkel s most tíz óra elmúlt és még nem mutatkozott.

— Ki kívánhat pontosságot az ilyen népektől? — vélte gúnyos ajkbiggyesztéssel a komorna. — És azonfelül lehetséges, hogy nem szabadulhatott kellő időben betege mellől.

Anzelmo páter vállat vont és megadással ereszkedett le a fapadra.

— Várákazzunk, ez az egyetlen, amit tehetünk.

— A fél éjszaka beléltelhet — morogta bosszúsán Berta.

Anzelmo páter újból vállat vont; ő belétörődött a megmásíthatatlanba: hiszen olyasmiről volt szó, a mit szent ügynek tartott.

Vagy negyedóra mulhatott el, mialatt a komorna türelmetlenül dobolt a tölgyfaasztalon, a pap meg ketesen békettüresre intette: ekkor felnyitott az ajtó s szégyényesen öltözött asszony lépett be, kezén vezetve egy gyermeket.

A lányka valósággal mesebeli szépség volt s még viseltes, ócska ruhácskája se igen ártott neki.

— Alássan bocsánatot kérek — szólt az asszony, félénken tekintve körül — attól tartok, megvárattam az uraságokat, de hát szegény férjem — köténye csücs-

kébe törülte szemét — úgy oda van, nem jöhettek el hamarabb.

— Hiszen gondoltuk — felelt barátságosan a pap, míg a komorna csak nézte a gyermeket leplezetlen ámulattal.

— A maga gyermeke? — kérdezte.

— Az én csöppem, arany virágszálam — felelt az asszony és magához szorította a lányka fejét.

A gyermek csodálkozva tekintett rá: nyilván nem szokta meg az ilyen becézgetést.

— Jó gyermeknek látszik, — mondta a pap, megczirógatva a kicsike pirosposztag orczáját — ugy-e gyermekem, jó vagy?

Az nevetve bólintott a barátságos embernek, aki lehajolt rá.

— Apa azt mondja, jó vagyok.

— Én is a' mondó vagyok, hogy jó lész; — szólt a komorna, miközben egy csomagot bontott fel és óriás marczipán-huszárt húzott ki belőle — né' d' e, mit hoztam neked.

A kicsike vágyódva nézte a mézes daliát, de nem nyúlt utána.

— Nem akarod?

— Szabad? — kérdezte a gyermek, anyjára tekintve.

— Vedd csak el, — válaszolt az s gyöngéden odatolta a leánykát a komornának — a mit a jószágos néni ad, azt elveheted.

Mialatt a komorna a marczipánnal tartotta a gyermeket, s pár kérdést intézett hozzá, azalatt a pap félrevonta az anyát és leszámolta kezéhez a kialakított összeget.

— Fogja és siessen el rögtön: legjobb, ha a a gyermek észre se veszi.

— De hát — mondta az asszony, s gondosan táskájába rejtette a kapott bankjegyeket — nem volna szabad a nevet kérnem, hogy tudjam, kinél —

— Nem — felelt kurtán a pap — a névvel ne törődjön és a gyermekkel se. Ne csináljon alkalmatlanságokat nekünk s távozzon.

De az asszony még egyre ott állott és különös tekintettel nézte a gyermeket: a lelkiismerete mozdult meg talán? — mert sápadt arca kipirult — vagy csupán a szerzett pénznek örült?

— Menjen, menjen — sürgette a pap.

Lehajolt, hogy megcsókolja a kezét, mely a vérdíjat átadta neki s azzal távozni akart. De a gyermek észrevette a szándékot, egy szökéssel nála termett és megragadta anyját.

— Apához akarok — suttogta.

Az asszony ki akarta szabadítani magát.

— Légy jó, gyermekem, apa mondta, menj el a

szép nénivel, a kitől a marczipánt kaptad, és aki még sok jót fog adni, almát és diót és mogyorót —

— Apához akarok — ismételte a lányka, akit a könnyek fojtogattak s az ajtó felé próbálta vonzolni anyját.

— Légy jó, gyermekem — mondta nyájasan a pap — apácskád mondta, menj el ezzel a nénivel.

De a kicsike hevesen rázta fejét. Ekkor anyja felkapta, néhány szót sűgött neki és meglehetősen gyöngéd-telenül az asztalra ültette. Csöndesen zokogva nézett a gyermek a távozó után.

— Azt mondta, megint agyonüt — mint a multkor.

— Már pedig mi nem engedjük, — vigasztalta a pap — ne félj.

— De én apához akarok — suttogta a gyermek.

— Kedves okos kis lányka vagy, látom. De hát apád beteg és nem tud segíteni rajtad, ha anyád ver. Ezért akarja, hogy ennél a jó néninél maradj, aki sohase üt és mind csupa jó dolgot ad. Ha aztán kedves apád meggyógyul, majd elviszünk megint ő hozzá. De most már nem sirsz többet, most egészen jó lész, ugy-e?

A kicsike igent intett, bár a könnyek egyre peregtek arcán. A pap folyvást nyájasan beszélt hozzá, levette az asztalról és kézen fogta; a komorna czukorkát dugott szájába és megfogta másik kezét. Az eladott gyermek pedig ellentállás nélkül követte vezetőt a grófnő kocsijához, mely egy mellékutczában várakozott. A komorna itt beszállott, a pap beemelte hozzá a gyermeket és csinyján ráültette a dagadó párnákra, aztán becsapta az ajtót s a kocsit tovagördült.

A gyermek, aki sohase kocsikázott még, álmélkodva nézett ki a hintó ragyogó ablakán.

— Nos, tetszik-e már a dolog, kis pogány? — kérdezte a komorna.

— Nekem nem Pogány a nevem — felelt a kicsike — hanem Teitelbaum Rózi.

— Ejha, ez már aztán gyönyörű név! De most vigyázz csak lelkecském, mindjárt egy szép nagy házhoz értünk és ott kiszállunk és — hopp, lám meg is érkezünk már.

A grófnő palotájánál voltak; a kocsit megállott, a komorna kiszállott, kivette a gyermeket az ülésből és felvezette a széles márványlépcsőn a fényesen kivilágított előcsarnokba, onnan meg egy puha szőnyegekkel borított kis csigalépcsőn át urnője halószobájába.

A gyermek, akit majd megvakított a soha nem sejtett pompa, nem győzte forgatni fejecskéjét, hol jobbra, hol balra. A komorna mosolyogva nézett le rá; a csöppség meghódította s tudta azt is, hogy urnőjének kétszeresen kedvére lesz ma a bájos kicsikével.

Valevszka grófnőt csakugyan meglepte a lányka ritka szépsége. Néhány barátságos szót szólt hozzá s meghagyta a komornának, hogy fektesse le, vegye gondjaiba és hozza másnap megint eléje új ruháiban.

A gyermek szakadatlanul ámult, azt hitte, álmodik; szófogadóan követte a komornát ennek szobájába, csodálkozva engedte, hogy levetkőztessék és ágyába fektessék: oly puha, oly fehér, oly szép volt az. Boldogan mosolygott és lehunyta fáradt szemét.

A komorna hallotta még, hogy valami különös nyelven pár szót mormol, azután halk, egyenletes lélegzete árulta el, hogy alszik.

(Folytatása következik.)

H I R E K.

Gábel Jakab, lapunk felelős szerkesztője több heti tartózkodásra Marienbadba utazott.

Királyunk hatvanéves császári jubileumát tudvalóleg történelmi díszmenettel ünnepelte meg ez év június havában Bécs város közönsége. A menetben egy karrirozott kaftános zsidó is volt látható, ki a közönséget különféle mókákkal mulattatta. Az osztrak antiszemita lapok megírták akkor, hogy a király jóízűt nevetett az alakon és megmutatatta azt egy kis főherczegnek is. A ki a felség érzés- és gondolkodásmódját ismeri, eleve kételkedhetett a híresztelés valóságában. Most pedig egy, az udvarhoz közel álló személyiség, ki a díszmenetet a király környezetéből nézte végig, elbeszéli, hogy mihelyt a felség a „lengyel zsidó“-nak öltözött embert meglátta, ingerüiten fejezte ki csodálkozását az izléstelenségen. „A mai nap a béke napja népeim közt — így nyilatkozott állítólag az uralkodó — és nem a kölcsönös csufolódásé.“

A dévaványai orth. izr. hitközség e hó 5-én tartott közgyűlésén osztatlan lelkesedéssel egyhangúlag elhatározta, hogy a régi rozszant paplakás helyébe új megfelelő paplakást fog építeni. Az építkezéshez már e napokban hozzá akarnak fogni. Elismerés illeti az előjáráságot, mely végre-valahára dűlőre vitte ezen, már évek óta vajudó kérdést.

Dunaszerdahelyről írják nekünk: A halál anyala, ki köztünk repdes és rövid idő óta oly kiméletlenül szedi áldozatait, megint lecsapott ránk s hitközségünk egyik legszilárdabb oszlopát szemelte ki magának áldozatul, azt ragadta el tőlünk. Oly tátongó sebet vágott rajtunk, hogy nincs az a balszam, mely csillapítólag hatna fájdalunkra. *Rabbi Mayer Aszodot* a helybeli Beth-Din tagját, a csak nemrég ethunt A. S. Aszod főrabbi cdv. fiát, a világhírű tudós Rabbi Juda Aszod unokáját vitte el körünkől a halál. Rabbi Mayer Aszod méltó sarjadéka volt magasztos őseinek. Boldogult atya örökébe, mint arra legméltóbbat, őt választották meg dajnenek. Hivatalát teljes egészében betöltötte s kiváló héber tudósak s kötelességszerető embernek bizonyult. Es ime alig tölthetett néhány évet dajen minőségében! Elete negyvenkettedik, dicsőséges hivataloskodása negyedik évében 5 napi betegsége

után kilépett az élők sorából. Tischbeow délutánján érte az amagy is gyászoló zsidóságot a nagy csapás. Egyedüli vigaszunk: *aschre mi schekoln ochnajsow bimheró!* A megboldogult holt teteme fölött, melyet bevitték a templomba, S. L. Weinberger főrabbi mondott hatásos beszédet, majd Frey J. H., a hitközség érdemes elnöke köszönte meg az elhunytak a közönség nevében áldásos tevékenységét. A temetésen számos hitközség képviseltette magát. (Ben Lewi.)

Templomépítés. Putnok tekintélyes és igaz orth. hitközsége a minap elhatározta, hogy 50.000 K. költséggel saját telkén templomot épít. (L.)

Két eset. Két eset történt az utóbbi napokban, földrajzilag távol ugyan egymástól, de a talaj, melyből sarjadtak egy és ugyanaz. Ujpest és Westerland közt jókora a távolság, de már Fábrián Sándor és a névtelen igazgatóság rokon lelkek. Mind a kettő jól érti mesterségét. Tudják hogyan üssék agyon a zsidó konkurenciát. „Kasza kell a zsidónak“ — ezt a magyar mondta — és „Judenrein“-nak hirdeti fürdőjét s levegőjét a német csak azért, hogy ne a zsidó koreszmába és ne a zsidó fürdőbe járjon az igazhívő. Mivelhogy az van többségben és így inkább lehet keresni rajta.

De sajnos nem értik mesterségüket a zsidó mézároslegények és Dániel, a bankár. Mert ők bizony oda mennek, a hol nem szeretik őket és azt kapják pénzükért, amit nem rendelnek. A mézáros legények inni akartak, ehelyett az ő vérüket itták; a bankár nem inni, hanem fürödni akart, őt tehát addig itatták, amíg örökre elment a kedve az ivástól.

Mikor megyünk már mi is oda, a hol szeretnek és azt adnak, amit kérünk?!

Lir.

A bajorországi zsidó ediktum. Nagy-érdekű vitát folytatott a napokban a bajor pénzügyi bizottság a zsidó vallásügyi kiadások tárgyalása során. Schädler dr. előadó (centrumpárti) kifejtette, hogy az 1813-ban kelt zsidó ediktum *megérett a revizióra*, s a kormány jól tenné, ha az átdolgozáshoz tüstént hozzáfogna. Az *orthodoxiát és neológiát a legmélyebbre ható dogmatikai különbségek választják el s természetellenes dolog kizárni két hitközség alakulását ugyanabban a politikai községben és így lelkiismeretbeli kényszert és lelkiismeretbeli elnyomatást teremteni.* Kívánatos továbbá, fordítson gondot a kormány a kötelező vallásoktatásra. Casselmann dr. (liberalis) csatlakozott a fejtegetésekhez és szintén megmásítandónak mondta az ediktumot. Günther dr. (liberalis), a kit nyilván neolog részről sugalmaztak, tagadta a kétfélekezetiiséget s azt az állítást koczkaztatta, hogy a „zsidóság két irányra békülőfélben van.“ A vallás- és közoktatásügyi miniszter *elismerte az ediktum tarthatatlanságát* s csupán a megoldás nehézségére utalt, mely kivált egy zsidó vallási főhatóság hiányának tulajdonítható. Igérte, hogy a kormány a módosítási indítványt alaposan fogja tanulmányozni és kikéri reá vonatkozólag a rabbinátusok véleményét.

Lapunk zárta előtt értesülünk, hogy Eckstein Lázár, budapesti rabbi-ülnök, f. hó 10-én, hétfőn hetven éves korában Budapesten, hosszas betegség után elhunyt. Orthodox hitközségét 1870, azaz alakulása óta szolgálta. A temetés nagy közönség és számos vidéki rabbi jelenlétében, kedd délután ment végbe. Az érdeemes férfi működésére még visszatérünk. — Abeles Israel, a budapesti orthodox hitközség köztisztviselője állt egyik vezető tagja, f. hó 6-án Trencsén-Tepliczen meghalt. Hült tetemeit Budapestre szállították s itt helyezték örök nyugalomra.

A vérvád meséje, hajszái híján, megint pogromra vezetett volna az oroszországi Remigole városkában. Egy parasztasszony jött be falujából a vásárra s hét éves gyermekét egy zsidó, csizmadiánál hagyta. A gyermek azonban elhunyt a várakozást, mert kapta magát és észrevétlenül elindult hazafelé. Anyja három óra múlva érte jött s mikor nem találta elő, maga is hazaindult abban a hiszemben, hogy a gyermek visszatálat a faluba.

Másnap azután felbőszült tömegek zúdultak be a városba, s a piacon menett alakultak, hogy megostromolják a zsidók házeit. A gyermek nem tért volt haza s a környék lakosságának azonnal szent volt a meggyőződése, hogy a remigolei zsidók emésztették el. Leirhatatlan rémület támadt a zsidóságban. Zárt ajtók és ablakok mögött várták mindenütt, mikor kondulnak meg a jeladó harangok. De a katolikus pap megtagadta közreműködését s a templomi zászlók kiszolgáltatását. Ez egyébként még jobban felingerelte a hordát s a zsidó lakosság helyzete már menthetetlennek látszott, — a mikor egy szomszédfalubeli paraszt kezénél fogva a piacra vezette a gyermeket, a mely hozzá tévedt volt be és házában halt. Csak erre a bizonyítékra oszlott széjjel a nép.

A szombati munkaszünet tiszteletben tartását szokatlan erélyvel kényszerítették ki tripolisi hitsorsosaink. A városban székelő Banca de Roma zsidó vallásu alkalmazottai mindmostanáig háborítatlanul élvezték szombati szabadságukat. Történt azonban, hogy a bank új igazgatót kapott, aki állásuk elvesztésének terhe alatt kötelezte a zsidó tisztviselőket a szombati munkára. A tisztviselők vallási érzésük sugallatát követék és megannyian lemondtak állásukról. Amde ekkor érkekezletet tartott Tripolis zsidó polgársága s egyhangulag elhatározta, hogy a lelkiismereti kényszerre a bank bojkottjával felel: a Banca de Romával minden üzleti összeköttetést megszakít. A magas direkciónak megkölt s visszaadta zsidó tisztviselőinek állásukat és szombati munkaszünetüket.

A francia rabbiszövetség múlt hónapban tartotta nagy gyűlését Levy Alfréd grand-rabbi vezetésével. A hazassági reformról folyt a tárgyalás,

amikor váratlanul megjelent az ülésen Rothschild Ödön báró mint a konzisztórium elnöke. Előadta, hogy utazásain tapasztalta, minő kinos hatást keltenek a francia rabbik reformtörekvései mindenfelé; kivált a londoni chief-rabbi tett ezirányban meggyőző észrevételeket. A báró kérte a rabbikat, szenteljék magukat a *tradicionális zsidóság fentartásának*.

Szerkesztői üzenetek.

Kérjük összes olvasóinkat, tekintsek magukat a lap levelezőinek s tudósítsanak bennünket a lakóhelyük és vidékük híreitől érintő olyan eseményekről, melyek a nagyobb nyilvánosságot érdekelhetik. A „Magyar Zsidó” egyik legfőbb feladata, hogy az összetartozandóság érzését és önbizalmát erősítse a hazai hitű zsidóságban s e végből hiven és alaposan kell tájékoztatnia a közönséget felekezeti országos viszonyairól. Szívesen vesszük, ha a híreket rövidre fogott és mindjárt közlésre alkalmas formában küldik be nekünk: de elegendő az egyszerű, levélbeli értesítés is, melyet ez esetben a szerkesztőség dolgoz fel. Az egyenesen a nyomdának szánt közleményeket mindig csak a papír egyik oldalára tessék írni.

A. J. Frankfurt a M. Csak itt-ott tekinthetünk még belé, de láttuk, hogy instruktív és lebiléneli az érdeklődést. Sorát ejtjük.

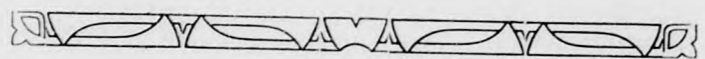
A. V. Sátorajauhely. Kissé késik az anyagalmaz miatt: részint régebbi dolgok, részint halaszthatatlan aktualitások foglalták el most is a tért előle. Jövő számunkban hozzuk. Szíves üdvözlét!

Lir. A cikk bevált és közelebről jönni fog. Magunk is tervezünk hasonló rovatot, mihelyt állandóan és es kellő terjedelemben el tudjuk látni. A pompás mutatványok nyomán kérjük majd hathatós közreműködését ezekben a guerilla-csetepatékban, melyeket mihamarabb megindítunk. Az olyan félig toll, félig szablya írószerszám, minő az Öné, alkalmas a genre művelésére. A kis közlemények egyikét ezuttal a hírek közé soroltuk be.

Albus. A lapot most is örömmel nyitottuk meg Önnek Hitrokoni üdvözlétünket!

B. L. Dunaszerdahely. Osztolni kívánunk gyászukban és regisztráljuk a hírt.

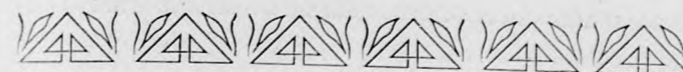
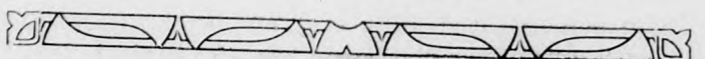
Törekvő. Most került sor a kegyeletes visszaemlékezésre. A parabola is jönni fog.

Tisztelettel felkérjük lapunk t. barátait, hogy az előfizetési díjat mielőbb hozzánk juttatni sziveskedjenek, ugyszintén arra is, hogy ösmerőseik és barátaik körében előfizetőket gyűjtsenek.

A hitközségek, egyetek vezetőit, valamint lapunk többi barátait még arra is kérjük, hogy mindennemű, a felekezeti érdeklő ügyről minket azonnal értesíteni sziveskedjék, legyen az hitközségi, egyleti, vagy másnemű közérdekű ügy.

A SZERKESZTŐSÉG.

A nemes-szalóki aut. orth. izr. hitközség rabbi állásra ezennel pályázatot nyitok. Figyelmeztetem a pályázókat, hogy csak azok kérvényei vétetnek figyelembe, akik kérvényeiket három elismert orth. rabbtól nyert hatorával (képesítő bizonyítvánnyal) eredeti vagy hitelesített másolatban szerelik fel és akik valláserkölcsei életüket megfelelő hiteles okmányokkal bizonyíthatják és az 1895. évben kiadott XLII. t.-cz. 3. §-ának valamint az 1885. évi 1924. sz. miniszteri rendelet 2. §-ban körülírt követelményeknek megfelelőnek, a magyar nyelv tökéletes birtokában vannak, hogy adandó alkalmak esetén magyar szónoklatot legyenek képesek tartani.

Felhivom pályázókat, hogy kérvényeiket hozzám f. évi szeptember 15-ig annál inkább nyujtsák be, mivel később érkező kérvények figyelembe nem vétetnek.

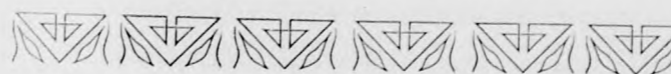
A megválasztott tartozik állását 1909. évi január hó 1-én elfoglalni, amely időtől kapja javadalmazását; ez pedig áll: évi egyezer egyszázötz korona készpénz fizetésből, természetbeni lakásból.

Próbaszónokló költségei csak a megválasztottnak térítetnek meg.

Kemenes Szentpéter 1908. évi augusztus 9-én.

Hoffman Fülöp

hitk. elnök.

Orth. izr. hitközség Abauj-Szántó.

78. szám.

Pályázati hirdetmény.

Mint hogy az eddig megjelent pályázat eredményre nem vezetett, meghosszabbítjuk a pályázati határidőt és felszólítjuk mindazon שוב ושרק מומחים és iskolázott kiváló előimádkozókat, kik az 1200 korona készpénzfizetéssel, nagyon szép természetbeni lakás és igen lényeges mellékjövdelemmel dotált és f. évi szeptember hó 1-én elfoglalandó első metszői állásra reflektálnak, hogy kellően felszerelt kérvényeiket legkésőbb augusztus hó 20-áig nyujtsák be.

Abauj-Szántó, 1908. július 31-én.

Arje Ady s. k.

hitk. elnök.

Három polgári iskolai tanuló

mellé szigoruan vallásos nevelőt keresek, ki a gyermekeket Chumis-Rasi-ra és Gemoro-ra is oktatja. Fizetés megállapodás szerint. A tanulók a mátészalkai polgári iskolában vizsgáznak.

Czim a kiadóhivatalban.

Hirdetéseket

egységes dijszabás szerint felvesz a kiadóhivatal

BUDAPEST,
VI., Eötvös-utca 19. sz.

Megjelent:

Móric.

Elmélkedések sat. az összes szombatokra és ünnepekre. Zsidó családok és az érettebb zsidó ifjuság számára sat. (Magyar nyelven)

Második füzet. Niszántól Ros-hasonóig:

:: 84 oldalnyi tartalommal. ::

Kapható egy korona beküldése ellenében, Zsidó Irodalmi Szemle című 16 oldalú kitévő melléklettel együtt, a szerzőnél:

Fischer F. rabbi Dévaványa.

Klimatischer
KURORT

GLEICHENBERG
(STEIERMARK)

Sommerfrische
SAISON:
Mai — Oktober.

Heilanzeigen: Katarrhe der Atmungsorgane (Asthma, Emphysem), Erkrankungen des Verdauungstraktes, des Herzmuskels, Nervenleiden etc

Kurmittel: Inhalationstherapie, pneumatische Kammern, Kaltwasserheilanstalt, kohlensaure Bäder, Fangokuren etc.

Heilquellen: Konstantin-, Emmaquelle-, Johannisbrunn, Klausenquelle.

Reich illustrierten ausführlichen Prospekt versendet, Wohnungs- und Wagenbestellungen übernimmt die Kurdirektion.

Im Besitze des Gleichenerger Aktien-Vereines und unter Administration der Kurdirektion sind folgende Häuser:

Vereinshaus	mit 54 Zimmern
Villa Suess	" 39 "
Brünnnerhaus	" 20 "
Villa Louise	" 15 "
" Max	" 57 "
" Wienerhof	" 20 "
" Stadt Pest	" 20 "
" Stadt Ofen	" 25 "
" Rudolfshof	" 10 "
Theatergebäude	" 26 "
Kurhaus	" 15 "

SCHILLERS. ÉS I.

Budapest, IV. Királyi Pál-utca 12 sz.

Óra, arany-, ezüst- és ékszeráru-készítők.

Præzis munka. Elismert szolid árak.

Arany, ezüst és drágakő beváltás teljes értékben.

Ezen lapra hivatkozók 5% árengedményt kapnak.

Papir, író, rajz, iskola, festő és tanszerek valamint levél-, csomagoló- és lemezpapírok nagy választékban.

Látéképes levelező-lapok és gyűjtőkönyvek.

KOHN SIMON

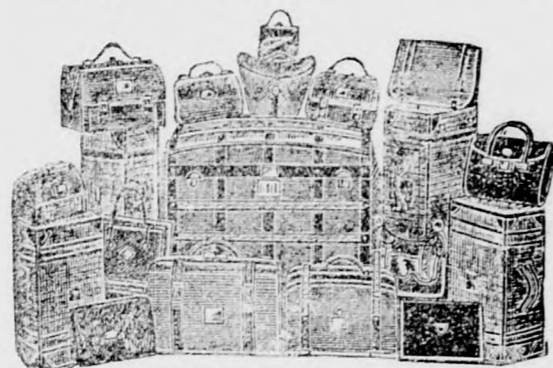
papír és szivarkahüvely-különlegességek raktára.

VIII. József-körút 10. sz.

Üzleti és jegyzőkönyvek raktára. — Nyomatványok valamint könyvkötészeti munkák felvétetnek. — Francia és egyiptomi hüvelyek nagy választékban.

Papek József Bőrönd és Bőráru Specialista

Budapest, VIII. Rákóczi-ut 15.

Utazási cikkek, bőröndök rendkívül nagy választékban, olcsó szabott árakban.

Árjegyzék bérmentre.

Neuwald Illés utódai, VIII., Üllői-ut 48.

Tauber Adolf Budapest

ORTHODOX כשר VENDEGLŐJE

Rombach-utca 16. sz. Elismert budapesti legegységesebb orthodox étterem

Kitűnő konyha ☐ Pontos kiszolgálás ☐ Kitűnő borok

A kaszort illetőleg a budapesti főtisztelendő orth. főrabbi szolgálat felvilágosítással.

Vidéki vendégek számára új berendezésű elegáns tágas VENDEGSZOBÁK állanak rendelkezésre.

Villamos világítás.

Mérsékelt árak.

MAGYAR ZSIDÓ

ORTH. ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER HAVONTA

□ □ □ □ SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL □ □ □ □
BUDAPEST, VI., EÖTVÖS-UTCZA 19.

Előfizetési díj: Egész évre 12 korona. Fél évre 6 korona.

sz. SZERKESZTIK ÉS A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐSEK

GÁBEL JAKAB és HARTSTEIN LAJOS

Hirdetéseket elfogad a kiadóhivatal megállapodás szerinti.

Előjáróinkról.

A magyarországi orth. zsidó hitközségek egy némelyikének egyenesen rákfenéje az a körülmény, hogy előjárói, vezetői, azok, akik hivatvák a hitközség vitális ügyeit vezetni, olyan egyének, akiknek vallási élete a legsúlyosabb kifogás alá esik.

Abnormális állapot az, hogy valaki, aki a hithűség sánczain kívül áll, a vallási ügyekben döntő szerepet játsszék, hogy egy-egy mechalél sabsz, egy-egy auchél nevélosz ute réfosz, orth. zsidó hitközségi életben döntő befolyással bírjon.

Mikor az orth. zsidó hitfelekezet szervezetét állandó alapokra fekteti, autonómiáját körülbasztyázza, nem lehet sürgösebb feladata, mint emez anomálián segíteni, és az ebbeli hézagot, melyet az 1871-iki szervezeti szabályzat hagyott, kitölteni.

Az 1871-iki nagy-gyűlés, mely a szervezeti szabályzatot megalkotta, abból a becsületes feltevésből indult ki, hogy orth. hitközségekben neolog érzelmű, vallástalan elemek nem is fog-nak vezető szerepre aspirálni.

Ennélfogva megelégedett azzal, hogy felvette a szabályzatba azt, hogy azon előjárósági tag, aki olyan indítványt tesz, mely a Sulchan Aruch szabványával ellenkezik, hivatalától elmozdítandó. Am a tapasztalat mást bizonyított be. Azt t. i., hogy ezek a vallástalan elemek mohósággal vetik rá magukat az előjárói tisztségekre, és aztán ezekben mint a neologia exoziturái szerepelnek és mint bomlasztó elemek éreztetik hatásukat az orth. zsidóság kebelében. Érdekesnek és aktuálisnak tartjuk közölni egy levelét Sámson Rafael Hirschnek 1881-ben az akkori közvetítő bizottsághoz intézett, melynek tárgya az, hogy orth. hitközség előjárói nem lehetnek olyan egyének, akik vallás-ellenes életet folytatnak.

Német eredeti szövegben és magyar fordításban közöljük e levelet már csak azért is,

mert írójára a legnagyobb roszakarattal sem lehet ráfogni, hogy valami obskurus, a modern életet nem ismerő egyén volt. Hirsch Samson Rafael a németországi zsidók legkiválóbb tudósa, az európai műveltséggel bíró széles látókörű hatalmas író ime így gondolkodik az orth. hitközségekben vezérszerepet játszó roshakolokról és előjárókról. Iratott pedig a levél abból az alkalomból, hogy a pápai egyesített orth. hitközség alapszabályaiban efféle kizárási klauzolák foglaltatván, a közvetítő-bizottság aggodalmaskodott annak megerősítését illetőleg.

A nagyérdemű levél ekképen hangzik:

Frankfurt am Main, 12/6. 81.

An die löbl. Durchführungscommission der isr. aut. orth. Gemeinden Budapest.

Sehr geehrte Herren!

Indem ich es wage, diese hochachtungsvolle Zeilen an Sie zu richten, fühle ich es sehr wohl, wie sehr ich dabei einer gütigen Nachsicht Ihrerseits bedürftig bin. Stehe ich doch fällig ausser Beziehung zu Ihnen und dürfte ein jedes andere, weniger erleuchtete Collegium und weniger als Sie von reinem Gesamtinteresse erfüllt, es mir als anmassende Ungebühr zurückweisen, wenn ich es wage Ihnen gegenüber in einer Angelegenheit meine ersten sorgerefüllten Bedenken zu äussern, welches zunächst nur das durchaus interne Interesse des Ihrer Vertretung unterstehenden Kreises berühren dürfte.

Allein, Sie selbst sehr geehrte Herren wissen den Grundsatz, כל ישראל ערבים זה לזה zu sehr zu würdigen, nach welchem es dem jüdischen Mann kein fernes, fremdes, gleichgültiges Interesse geben soll und geben darf. Sie haben selbst in früheren Jahren bei mir eine solche aufrichtige Theilnahme für Ihre Angelegenheiten vorausgesetzt, und meine geringen Kräfte für eine Förderung derselben mit einer Betheiligung beehrt, so dass Sie sicherlich auch diesen Zeilen Ihre nachhaltige Würdigung nicht versagen wollen.